

Het torentje van het hofje bij de Van Ostadewoningen, aan de Jacob Catsstraat (foto Casper de Weerd)

BURGERINITIATIEVEN: DEEL 1, VAN OSTADEWONINGEN

Dit is het eerste deel van de serie Burgerinitiatieven. Daarin wordt een aantal initiatieven beschreven die door bewoners van Den Haag tot stand zijn gekomen, meestal als reactie op gemeentelijke sloop- en bouwplannen. In deze serie beschrijven we de totstandkoming van de Van Ostadewoningen, de krakersbolwerken De Blauwe Aanslag en De Grote Pyr, ecologische initiatieven De Waterspin en Groene Mient, en de bewonersinitiatieven Hellasduin, Bethelkerk Mozartlaan en het Mozartpark.

In deze tijd met inspraak, ruime informatievoorziening en mondige burgers komen veel initiatieven van onderop. Gemeenten zijn niet altijd blij met de inbreng van haar burgers. Het betekent meestal vertraging van de besluitvorming en wijziging van de plannen of zelfs het afblazen van het plan. Toch kan Den Haag bogen op initiatieven die uiteindelijk, ook met steun van de gemeente, tot stand kwamen en een verrijking van de stad zijn.

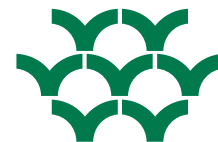
Cholera

Tot in de 19^e eeuw kwamen initiatieven vooral van de gegoede burgerij en kerkgemeenschappen. Hofjeswoningen, weeshuizen en ziekenhuizen zijn daar een voorbeeld van. Er zijn echter ook plannen die vanuit sociaal oogpunt

ontwikkeld werden, zoals de bouw van de Van Ostadewoningen, midden in de Schilderswijk, aan de Van Ostadestraat, de Jacob Catsstraat en de Hannemanstraat. Het wijkje wordt door het besloten karakter ook wel stadje in de stad genoemd. De woningen werden gebouwd door en voor joodse inwoners van Den Haag, nog te herkennen aan de davidssterren in een aantal gevels. De woningen waren bedoeld als uitbreiding van de Haagse jodenbuurt rond de Wagenstraat, waar de woonomstandigheden vaak bar slecht waren. Gezinnen met veertien kinderen op één kamer waren geen uitzondering. Ook ontstonden ziektes door de slechte hygiëne, zoals cholera. Toen in 1884 een nieuwe cholera-epidemie uitbrak, vroeg de joodse koopman en politicus Jacob Simons (1845-1921) aandacht voor de slechte behuizing van veelal joodse inwoners in het centrum. Hij werd daarin gesteund door dr. D.L. Roozenburg, een van de artsen van het Israëlitisch Ziekenhuis aan de Prinsegracht, die benadrukte dat er een dringende behoefte was aan verbetering van de woonsituatie van veel arme Haagse joden.

Betere woningen

Jacob Simons was een joodse ondernemer en later gemeenteraadslid (1895-1913) en wethouder van Financiën (1904-1913). Hij vroeg continu aandacht voor goede huisvesting

voor minderbedeelden. Al in 1869 hield Simons een pleidooi voor betere woningen voor armlastige joodse Hagenaars.

Dit initiatief mislukte. In 1882 had hij meer succes.

Op 23 november 1884 vormde zich op zijn initiatief een commissie met als doel het bouwen van betere woningen voor de armere joden. Op 19 juni 1885 werd de 'Vereeniging tot het Verschaffen van Woningen aan Minvermogenden te 's-Gravenhage' opgericht.

Om de woningbouw te kunnen betalen werden drie bronnen aangeboden: particuliere geldschietters voor een renteloos voorschot van 5.000 gulden, terug te betalen in 25 jaar; welgestelde geloofsgenoten voor giften van 500 gulden en beleggers voor een obligatielening van 20.000 gulden, af te lossen in dertig jaar tegen een jaarlijkse rente van 4%.

De grond moest in de nabijheid van de joodse buurt liggen en mocht ten hoogste 13.000 gulden kosten. Karel Enthoven, directeur van de IJzergieterij en -pletterij aan het Zieken, zorgde voor de voorfinanciering voor de aankoop van de grond. De rooms-katholieke architect W.B. van Liefland, vriend van Jacob Simons, zorgde gratis voor de ontwerptekeningen.

Het complex werd gebouwd tussen 1886 en 1898 door woningbouwvereniging Mischkenot Israël. Eerst werden 136 woningen gebouwd, later uitgebreid met 52 woningen. Den Haag kende twee joodse woningbouwverenigingen: Vereeniging tot het Verschaffen van Woningen aan Minvermogenden in de Schilderswijk en Mischkenot Israël in de Schilderswijk en Transvaal. Onder de eerste bewoners waren de joden in de minderheid. Toch besloot het bestuur van Mischkenot Israël verder te bouwen. Al in 1887 konden de eerste woningen worden opgeleverd, die, zeker voor die tijd, ruim opgezet waren en voorzien van waterleiding, riolering en een eigen toilet. Een aantal woningen kreeg een torenspitsje en in de gevels werden davidssterren aangebracht.

De huizen stonden rug aan rug. De huurprijs van de woningen was schappelijk: tussen f 1,50 - 1,70 per week, later verhoogd naar f 2,-. Een bloeiende joodse wijk is het echter nooit geworden. Joden uit de joodse buurt vonden het te duur en te ver; men bleef liever binnen de eigen gemeenschap en bij de eigen voorzieningen wonen. In 1887 waren toch alle huizen verhuurd, aan 15 joodse, 8 rooms-katholieke en 9 protestantse gezinnen.

Renovatie

In april 1941 droegen de joodse bestuurders het bestuur over aan niet-joden, waarmee werd voorkomen dat dit joodse bezit door de Duitse bezetter zou worden geconfisqueerd.

Na de oorlog moesten de huizen eigenlijk gerenoveerd worden. Maar er was geen geld en de gemeente wilde niet betalen. In 1953 verscheen de gemeentelijke saneringsnota op grond waarvan bijna de hele Schilderswijk, en dus ook de Van Ostadewoningen, zou worden gesloopt. Uiteindelijk besloot de raad op 13 september 1982 het besluit tot sloop van de Van Ostadewoningen in te trekken. Van 1985-1988 vond een omvangrijke renovatie plaats, waarbij het markante torentje op het middenblok, dat in de oorlog door de Duitsers was afgebroken, werd teruggeplaatst. In 1983 was een klein deel van de woningen aan de Hannemanstraat echter al gesloopt en vervangen door portiekwoningen. Ook waren woningen aan de Jacob Catsstraat afgebroken, waarmee de toegangspoort op huisnummer 65 was verdwenen. Met de grootscheepse renovatie is het buurtje sinds 1988 weer in de oude glorie hersteld.

Geheel in stijl met wat architect Van Liefland voor ogen had, is het een schilderachtig stadje in neorenaissance stijl opgetrokken uit helderrode baksteen met decoratief metselwerk, trapgeveltjes en torens. In de straten staan 19^e-eeuwse gietijzeren Haagse lantaarnpalen uit de fabriek van Enthoven.

Inge Camfferman

Werkgroep Stadsbeeld en Stadsgroen
stadsbeeldenstadsgroen@vriendenvandenhaag.nl

Geraadpleegd: stichting Joods Erfgoed Den Haag en Wikipedia

Onthulling gedenksteen bij het 50-jarig bestaan van de Van Ostadewoningen (beeld collectie Haags Gemeentearchief)